

DISSERTATIONIS ACADEMICÆ,
DE
PIETATE
PHILOSOPHICA,
PARS PRIMA

QUAM,

Consensu Amplissim. Senatus Philosoph.
In Illustri ad Auram Abheneo,

PRÆSIDE

MAXIME REVER. atque CELEBERRIMO VIRO

MAG. WILHELMO
ROBERT. NAAF,

Logices & Metaphysices PROFESS. Reg. & Ord.
Facult. Phil. h. t. DECANO maxime spectabili,

Ad publicum examen modeste defert

GUSTAV. JOH. HOSSLENIUS

Borea-Fenno.

In AUDITORIO MAJORI Die XXXI Maji

An. MDCCLXXV.

Horis post meridiem solitis.

ABOÆ,

Typis JOHAN. CHRISTOPH. FRENCKELL.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 101

LECTURE 1

BY J. V. JOHNSON

LECTURE 1

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

§. L

Ut nihil unquam meliores in pectora mortalium
ingenerat mores, quam divinitatis agnitio,
nihilque efferatis animis mitigandis aptius &
nunc, & olim fuit, quam veritas illa, quæ negari
nequit, quin magnopere reclamet: *DEUS existit,*
quem religioso cultu prosequi oportet; ita mirari con-
venit, nonnullos, velut pestilenti quodam sidere af-
flatos, eo processisse temeritatis, ut sibi aliisque fi-
dem facerent, omnem de religione concertationem,
tanquam animorum labem, e republica literaria e-
liminandam esse, ut sentiendi credendique, quid
quisque velit, licentia triumphet, & errantes o-
mnes recte ambulare credantur. Equidem inficias
nequaquam iverim, ad odia, discordias, & conten-
tiones gravissimas, publicis etjam rebus sæpenume-
ro funestissimas, & excitandas & fovendas, vix
quicquam magis accommodatum esse, quam infru-
nitum illum disputandi, contendendi & cavillandi,
qui multos vexat, puritum; ast, qui abusus illos,
illa disputantium quorundam vitia, pietatis eique
innexæ veritatis defensionis moderatæ obesse dixe-
rit, is causarum etjam Forensium defensionem vel
ideo illicitam pronuntiabit & damnandam, quod

A

qui

qui ea defungantur, pessimis quandoque animi vitiis indulgere queant. Profecto, ut multa alia, quæ haud inepte hic moneri possent, sicco nunc præteream pede, res omnino præclara est, posse religionis Christianæ capita ex genuinis suis principiis demonstrata exhibere, turgidasque Atheorum, Libertinorum, aliorumque id genus hominum, cogitationes funditus tollere. Sanctior quippe disciplina, tametsi suis innixa opibus, externis præsiidiis non indigeat; philosophorum tamen comitatu ac satellitio delectatur, quo hostes a Sacris limitibus fortius depellere, eosque propriis sibi ac domesticis armis jugulare possit. His ego inductus rationibus, tuaque B. L. solita fretus humanitate, apud animum meum constitui, Pietatem Philosophicam per extremas ducere lineas, temporis & facultatum ratione metiendas,

§. II.

Ut omnis, quæ de re aliqua suscipitur, institutio a definitione proficisci debet; ita in ipso statim limine monuisse juvat, nos per pietatem Philosophicam nihil aliud intelligere, quam *habitum conformandi actiones suas legi Naturæ per motiva, ex attributis Dei ejusque providentia desumpta, quatenus lumine naturæ innotescent.* Hanc vero ideam non in cerebro philosophantium unice natam esse, sed in ipsa re suum habere fundamentum, vel is demum facile animadvertet, qui meminerit, ad pietatem, ita conceptam, arctissimo nos teneri obligationis vinculo. Ex omnino;

mnimoda enim hominum a Deo dependentia, absque longo ratiociniorum firmate, colligere licet, ipsi plenarium ac illimitatum prorsus in illos competere jus & dominium. Nam si opifex manuum suarum opus sibi tribuat; si vas est figuli, a quo effingitur; quidni Deus hominem sibi vindicet, quem liberrima sua voluntate ex nihilo productum benignissime conservat, manumque omnipotenti gubernat? Unde sua sponte sequitur, homini haud integrum esse, proprio vivere arbitrato, sed vi legis Naturæ necesse omnino esse, ut ad Dei, superioris sui ac Domini, voluntatem liberas suas componat actiones, easque ad manifestationem gloriæ divinæ, tanquam finem rerum ultimum dirigat. Verum enim vero homo, qua homo, alio modo gloriam Dei manifestare nequit, quam si actionum suarum motiva ex perfectionibus divinis desumat. Quam ob rem, cum Pietas Philosophica, juxta notionem datam, involvat habitum conformandi actiones suas legi Naturæ per motiva, ex perfectionibus divinis & providentia divina desumpta, quatenus rationis lumine innotescunt; in aprico est hominis ad illam sectandam obligatio.

§. III.

Quod cum ita sit, mirum forte videbitur, potuisse Augustinum & Ambrosium, ad eorumque exemplum magni nominis atque auctoritatis Theologos, quos longo ordine recensere supervacaneum

arbitramur, ad hanc pyperbolen adduci, ut pietatem Philosophicam augusto virtutis nomine prorsus indignam judicarent, nil nisi splendidum peccatum virtutisque umbram & simulacrum ipsam vocitantes. Nam si eorum assertio sine ulla limitatione granoque salis admitteretur, tantum abest, ut ad pietatem Philosophicam obligaremur, ut hæc potius in eadem classe cum actionibus simpliciter malis, sive sceleribus atque flagitiis, quæ omni ex parte a regula rectitudinis deflectunt, collocanda omnino foret; quo nihil unquam absurdius excogitari vel fingi potest. Sed respiciunt isti procul dubio ad insignem, quo Philosophica pietas laborat, defectum, quem etjam nos agnoscimus, ingenue fatentes, hanc a Christianæ virtutis perfectione immenso propemodum distare spatio. Mentem ipsorum cum nemo accuratius expresserit Leonharto Huttero, merentur verba ejus, quamquam prolixiora sint, huc integra transcribi: *Geminam, inquit, bonitatem in consideratione B. O. dari posse statimus. Alia enim est bonitas, quæ tantum respicit substantiam facti sive operis, utrum ea legi divine sit conformis, nec ne? non vero ipsius personæ qualitatem considerat, utrum ea sit Deo reconciliata, nec ne? Alia est vero bonitas, quæ non modo substantiam facti, sed & qualitatem personæ respicit, & in Scholis Theologorum dicitur absoluta. Priori ergo modo si considerentur opera & virtutes Gentilium; respondemus, eas fuisse relate bonas, nempe quoad substantiam operis, quæ præceptis Dei congruebat, & suo quodam modo Deo*

Deo placebat, qui honorum etiam temporalium premiis eas remuneratus est, & a graviore damnationis supplicio securitatem præstitit, ut loquitur Augustinus. (a). Celebratissimo huic Theologo adjungimus alium non minoris eruditionis ac famæ, quam inter nostros obtinuit, B. loquimur Musæum, qui judicium de virtutibus naturalibus expositurus, recte observat, eas non posse peccata dici, nisi propter ad hærentes imperfectiones, & quia ex fide haud profectæ sunt, Deoque adeo non placent. (b). Verum enim vero nihil obstat, majus licet vel minus rerum quarundam pretium sit, quo minus ad idem illæ referantur genus, quarum eadem sunt requisita, eademque essentialia prædicata. Vnde, cum pietas Philosophica importet habitum actiones legi Naturæ conformiter dirigendi ex motivo, ab attributis divinis & providentia divina desumpto, quatenus de his ex lumine rationis nobis constat (§II): virtus autem habitum actiones legi divinæ conformandi (per desin.); cur laudata pietas inter virtutes, proprie sic dictas, eminentem certo certius sibi vindicet locum, attendenti cuivis ad oculum patet.

(a) Vide Ej. locos Theolog. Art. XIV de B. O. qv. I. p. 481. (b) Der Zemel. Theol. ausführ. Erklärung Loco VIII de L. A. Quæst. LXII. p. 334.

§. IV.

Comprehendit igitur, inque sinu suo fovet pietas Philosophica vivam Dei cognitionem, Ad illam
A 3 quip-

quippe requiritur, ut actiones determinentur per motiva ex perfectionibus Divinis desumpta (§II); hoc vero absque vera perfectionum Divinarum cognitione haud fieri posse, adeo est manifestum, ut dudum in proverbium abierit: *ignoti nullam esse cupidinem*. Qui enim, quæso, Deum honore afficere poterit, qui de divinitate ejus abominandos fovet errores? Qui poterit quis debito amore Eum prosequi, nisi antea ipsi plane persuasum fuerit, non de existentia modo Dei, sed & naturæ divinæ infinita excellentia, & innumeris beneficiis divinitus in se collatis? Qui denique filialem Numini præstabit timorem, qui infinitam ejus bonitatem, justitiam atque potentiam vel plane negaverit; vel falsos de his ipsis sibi fomaverit conceptus? Profecto, cum mens vel adhuc ignara est, nondum collustrato per cognitionem veritatis intellectu, vel etiam multis erroribus temerata noticia gaudet; sæpenumero fieri novimus, ut voluntas cæca magno impetu præceps ruat in modos Deum colendi prohibitos ejusque perfectionibus prorsus indignos. Tantum itaque abest, ut ad pietatem Philosophicam qualiscunque & tralatitia perfectionum divinarum sufficiat cognitio, ut vera potius determinationem voluntatis ingredi debeat. Quam ob rem, cum cognitio dicatur viva, quæ fit motivum volendi; in propatulo est, ad pietatem Philosophicam requiri vivam perfectionum divinarum cognitionem,

§. V.

Corruit sic antiquissimum illud, sed nova subinde

inde larva procedens monstrum sacro-profanum, quod a religionum, quam profitetur, indifferentia, Indifferentismi nomen traxit. Svevit is, prout hodiernum obtinet illius fama & usus, discesci in *Universalis*, qui perinde esse docet, quamcunque inter omnes religiones, sive Christianas, sive a Christianismo devias, doctrinam sententiamque amplectaris; & *Particularem*, qui circa duas, pluresve religiones Christianas versatur, ea tantum, quibus a se invicem discernuntur, capita pro indifferentibus habens; qui tandem in Syncretismum abit. Uterque *Dogmaticus* dicitur, a *Practico* distingvendus, qui actiones tantum respicit, earumque differentiam Moralem negat. Splendidis alioquin Universalis ille, qui hujus potissimum loci est, ornari solet titulis, utpote cum religio *Prudentum* nuncupatur, quia viri, ut temere jactant, prudentes, & elegantia ingenia, indole sua plebem longe excedentia (Galli les *Esprits forts* dicunt, quibus opponitur *gens de service*, h. e. gens servitutis) eam adamant & colunt; religio *Magna*, quoniam in credendo statuendoque omnium se placitis accommodat; religio *Politica*, seu *Statica*, quia Politici, Machiavellisticis adhærentes principiis, omnem Dei cultum non ex veritate, sed utilitate, & ratione status impie metiuntur. Quod vero ad ipsam Indifferentistarum turbam attinet, extra controversiam positum arbitramur, præter Apellem & Rethorium, in tota antiqua ad Lutherum usque ecclesia, neminem fuisse unum, qui religionum indifferentiam profiteri ausus sit. Renatis vero literis, & reformata

nata à Romanensium sordibus cœlesti doctrina, religionis cujusdam universalis mentionem injicere cœpit Thomas Morus, Anglus, quippe qui *Utopum* suum sanxisse ait: quam cuique libeat sequi, uti liceat religione. (a) Nec multo aliter Benid. Spinoza: *concludimus, inquit, nihil reipublice tutius esse, quam ut pietas & religio solo charitatis & æquitatis exercitio comprehendatur; ceterum cuique & sentire, quæ velit, & quæ sentiat, dicere concedatur.* (b) Eandem scenam adornavit excoluitque Bœhmius, (c) Anton. Bourignonia, (d) Pet. Poiretus, ut bonorum Bourignonæ, ita etiam doctrinarum hæres, (e) & qui furore ineptiisque palmam his omnibus præripuit, personatus ille Christianus Democritus. (f) Ceteros omnes, nostro potissimum ævo Indifferentismi labe infectos, ut unico complectar fasce, observasse juvat, quod eorum tantum non omnes, cum Arnaldo, (g) & Friedlibio (h), haud diffiteantur quidem, unam religionem præ altera veriore esse. neque ratione veritatis perinde esse, cui illarum adstipuleris. Esse enim omnino unam religionem veriore, quam alteram, quamquam de nulla pronunciandum sit, quod meram veritatem & omnem veritatem profiteatur. Sed tamen professionem vel veritatum, vel errorum in quacunque religione homini neque damnum aliquod afferre, neque utilitatem, h. e. sive hanc religionem profitearis, sive aliam, ad salutem assequendam perinde esse; nam diversam hanc religionis professionem hominem neque damnare, neque salvare,

vere, sed unice damnare voluntatis impietatem; & unice salvare animi pietatem. (i) Hoc igitur innixi fundamento, certam doctrinæ ὑποπόσιον susque deque habent, quin immo Catechismis, Confessionibus & Symbolis bellum indicendi quamcunque captant occasionem, publice professi, si qua ad fidem notitia foret opus, ad talia saltem eam nequaquam esse exigendam: ipsa enim hæc totidem Eridos poma, & concordia pacisque remoras semper fuisse, ac hodiernum esse, & vel ideo tanquam compedes, libertati Christianæ temere injectas, merito repudiari. Hinc etjam, quæ Symbolorum, eadem & Systematum Theologicorum apud eos conditio est; quippe quibus Theologiam nostratium Philosophicam, Scholasticam, quæstionariam, spinosam, otiosamque factam esse, criminantur. Sed jam diu est, quod præstantissimi, iique maximi nominis Theologi, argumentis ex limpidissimo revelationis fonte depromptis, portentosas has opiniones adeo solide confutarunt, ut earum fautores in pudorem prorsus dedisse videantur. Nobis igitur, quibus falcem in alienam messem immittere non licet, unam tantum alteramve observationem, rationis innixam principiis, adduxisse sufficiat. Scilicet, qui unam religionem alteri præferendam negant, omniumque coetuum discretionem averfantur, hos sane, quum religio determinatum certumque involvat DEUM colendi modum, ab omni prorsus ad cultum DEO præstandum obligatione se solutos esse, cum Atheis statuere oportet. Nec est, quod dicant, & nos cre-

dere jubeant, opiniones de DEO rebusque divinis in se esse indifferentes, cum summi Numinis gloriam aliæ illustrent, aliæ obscurent, veramque pietatem aliæ promoveant, impediunt aliæ. Sic, in re clarissima ut tribus defongar verbis, quomodo fiduciam in DEO collocabit, qui cum Epicuro de providentia ejus dubitat? Quomodo adversa fortuna pressus tristitiam temperabit, inque Creatore suo acquiescet, dum illum haud absoluta bonitate, justitia & potentia instructum esse, arbitratur. Certe pietas, veræ non inædificata DEI cognitioni, pietatis potius larva est, & Lerna malorum, stupidusque zelus, cui lumen ademptum, quam vera pietas; quemadmodum ex iis, quæ §. præcedenti dicta sunt, factis superque patet.

(a) Utopiæ p. 119. Edit. Helmst. (b) Tract. Theol. Polit. de Libert. Philosoph. Cap. XX. sub finem. (c) In Tract. von dem dreifachen Leben des Menschen Cap. VI. §. 21. (d) In Tract. von der Licht der Welt. (e) In Oec. Div. Lib. III. C. 13. (f) In Libello: Ein Hirde und ein Herde. (g) In Hist. Eccl. & Hæret. opere passim. (h) In scripto, cui titulus: Untersuchung des Indiffer. Religionum. (i) Fecht. Exam. Theol. Indiff. Cap. III. §. 3. p. 39.

§. VI.

In naturam indolemque pietatis Philosophicæ si ulterius inquiramus, eam circa varios actus, qui cultus divini nomine venire solent, maximopere occupatam esse, facili constabit negotio. Etenim juxta

ta communem, & a philosophis jam diu receptum, loquendi usum, consistit cultus divinus in præstatione actuum, qui circa DEUM versantur, & quibus gloriam Ejus intendimus. Verum enim vero, quemadmodum actus, quos homo ex libertate & intentione edit, sunt vel interni, vel externi; ita cultus divinus recte dispescitur in internum, & externum, quorum ille in actibus internis, utpote amore DEI, filiali timore, & fiducia consistit, hic externis, seu motu organorum corporis perficitur. Quamobrem, cum pietas Philosophica involvat habitum determinandi actiones per motiva, ab attributis divinis desumpta, quatenus de his ex lumine rationis nobis constat (§. II.); illam circa cultum tam externum, quam internum, quantum possit, maxime occupatam esse, dubio profus vacat. Hinc, quam verum est, ad laudatam pietatem omnes in universum obligari (§. cit.); tam certum pariter ac exploratum haberi debet, ad utrumque cultum nos arctissimo obligationis vinculo teneri; quicquid etjam obvertatur ab iis, qui cum Thomasio & Rydigero necessitatem cultus externi ex jure Naturæ & ratione sibi relicta vix, ac ne vix quidem, evinci posse autumant. Profecto, permagni omnino interest, ut in cultu Numinis, sine furo totoque pectore peragendo, attentionem nostram, quam ab objectis externis sæpius distrahi novimus, excitemus, excitatam conservemus, & cum affectu promoveamus. Id vero tum demum fieri constat, si interiorem animi devotionem Symbolice, seu per signa externa expri-

namus. Neque facile adducor, ut mihi persuadeam, sufficientem aliquam dari rationem, cur actus externi ab internis sint separandi, quum hi, si ardentiores fuerint, in illos sua sponte erumpant. Digna omnino sunt, quæ heic adponantur, verba b. Schomeri: *Erga DEUM*, inquit, *non quidem opus est voce, ne dum multa voce, qui & mentem nostram intelligit, & omnia, quæ ipsi enarrare possumus, melius nobis perspecta habet; at tamen animi impetus rumpit vocem: neque ita creati sumus, ne de motibus animæ intensioribus corpus & lingua participet.* (a) Cur igitur naturæ resistamus, cujus auctorem novimus DEUM? Et quid magis æquum, quam ut DEUM, cui nos totos, & quicquid demum est boni, acceptum referimus, toti etjam, h. e. anima pariter ac corpore colamus? Quid ergo æquitati congruentius, quam ut cultu, tam interno, quam externo, Ipsum prosequamur?

(a) Theol. Mor. Cap. VI. §. XIII.

§. VII.

Inter eruditos vero, non hodie primum, aut nudius tertius, sed inde a multis retro seculis, anceps & perardua sane agitata fuit quæstio: an pio Dei cultori ullum propriæ salutis ac felicitatis respectum habere liceat? Præterquam enim, quod, ante Christi tempora, Antigonus Sochæus, inter Judæos sapientiæ laude clarus, palam professus sit, Deo si-

ne

ne spe mercedis ac retributionis serviendum esse; proximis etiam post natum Salvatorem seculis, quidam Patrum, & in his præcipue Clemens Alexandrinus, eandem urserunt doctrinam. Propiori ævo occurrunt nobis magna illa in orbe litterato nomina, Antonius Arnaldus, Doctor Sorbonicus, & Petrus Malebranchius, Pater ordinis oratorii Parisiensis, in partes contrarias circa momentosissimum hoc doctrinæ caput divisi. Scilicet amorem Dei Desinteressatum ut hic eo fortius impugnaret, in lucem publicam emisit tractatum quendam: *Recherche des vertus*, ad quem, tanquam magnum sententiæ suæ præsidium, cum provocasset Arnaldus, Mysticorum placitis magnopere favens; inter utrumque gravissimæ ortæ sunt contentiones, inprimis postquam alter alterum scriptis publicis sibi refutandum sumserat. Hinc nactus occasionem Lamyus litem quoque Malebranchio movendi, videbatur sibi summo jure contendere posse, amorem, in quo ulla ratio privatæ felicitatis habeatur, impurum esse, atroque carbone notandum; cum ex adverso contenderet Malebranchius, dilectionem, a propria felicitate abstractam, impossibilem esse, frustra que fingi: quam sententiam novo libello, cui titulus: *Traité de l'amour de Dieu, en quel sens il doit être desintéressé*, confirmavit. Ast vix, ac ne vix quidem, majori animorum motu de eodem argumento disceptatum fuit, quam cum Archi-Episcopus, Franciscus de Salignac, Dux & Abbas Cameracensis, edito, circa finem superioris seculi, libro: *explication des maximes*

des saints sur la vie interieure, docuisset, caritatem animæ fidelis erga Deum esse vel servilem, ex timore inferni, vel mercenariam, ex spe cœlestis gaudii, vel puram denique, ex diligenti consideratione Numinis, ortam; hanc postremam asserens solam convenire Christianis, ita ut Deus propter se tantum, nulloque habito respectu ad beatitudinem amantis, in Deo reperiundam, amari debeat. Aciem quippe contra Fenelonium mox instruebant Ludovicus Ant. Noviliacus, Archi-Episcopus Parisiensis, Jacobus Ben. Bossuetus, Episcopus Meldensis, & Paulus de Godets, Episcopus Carnutensis, in eo omnem ingenii vim expromentes, ut nexis, quos neutiquam expediri posse, sibi persvadebant, difficultatum nodis, sententiam ejus infirmarent funditusque everterent. Sed nec committendum putavit Fenelonius, ut adversariorum viribus fractus videretur & abjectus, quin potius famæ consulturus, novo scripto suam stabilire perrexit sententiam, infelici quamquam successu. Nam, postquam disceptatio hæc, mutuis discussionibus & apologiis diu agitata, multorum turbaverat animos, eo tandem ventum est, ut ex decreto Pontificis, Innocentii XII, vel totus Fenelonii libellus, vel saltem viginti tres, quas continet, propositiones fundamentales, palam Romæ a 1699. condemnatæ sint. Qua facta excommunicatione, sua quidem placita revocavit Archi-Episcopus noster; in Gallia tamen Belgioque larga nihilo secius fuit eorum messis, qui eadem sine ulla limitatione amplecti haud dubitarunt. Verum enim vero, ut de

intri-

Intricata hac, quæ tot tantisque viris crucem fixit, controversia nostram tandem aperiamus mentem, in irrationalis philantiæ Scyllam certo certius nobis incidere videntur, qui obligationem hominis ad Deum amandum pariter ac pie colendum vel ex propria perfectione, vel sociali simul, metiendam esse dicunt. Quemadmodum enim cultus & amor, qui sola mercedis causa Deo exhibetur, non Dei, sed utilitatis ac commodi dici meretur; ita sub ista hypothese, non gloria Dei, sed nostra perfectio, vel privata, vel socialis, esset ultimus actionum finis; neque homo amore cultuque divino gloriam Ejus, sed suam intendere deberet perfectionem; quorum utrumque quam sit absurdum, vel me tacente, nemo non intelligit. Sed nec diffitendum, quod hos evitaturus scopulos, in immodicæ abstractionis Charybdin se dent præcipites, qui fontem ac originem obligationis ad Deum supra omnia amandum & honorem obsequiumque ipsi præstandum, in sola naturæ præstantia, ac perfectionibus Ejus absolutis, sine ulla ad nos facta relatione, collocandam esse, arbitrantur. Nam inter reliqua attributa divina etiam suspicimus ac veneramur bonitatem Dei relativam, qua, post majestatis suæ manifestationem, nos ad felicitatem creavit. Frustra vero hanc nobis parasset, nisi desiderium ejus, bonique cupidinem pectoribus nostris tam alte impressisset. Finibus igitur divinis nostræque obligationi conformiter agimus, dum in Deo amando nostram respicimus felicitatem, tanquam effectum unionis cum Deo, & necessarium

Sum

Summi boni consequens; amorem nostri ipsorum,
 rerumque extra nos positarum, amori divino subor-
 dinantes. Ab hoc vero ordine quam primum a-
 mor in Deum deflectit, mercenarius evadit, inque
 pravam abit philautiam.

S. D. G.

